

KÜRESEL ENERJİ KRİZİ KAPIDA

Yerel ve uluslararası basında tanımlandığı haliyle “enerji krizi” tüm dünyada gittikçe büyüyen bir sorun olmaya devam ediyor. Başta doğalgaz olmak üzere, petrol, kömür ve genel olarak enerji fiyatlarındaki artış rekor seviyelere dayandı. Çin’de bazı fabrikalar üretime ara verirken, dünyanın farklı bölgelerinden de hem doğalgaz, kömür ve elektriğe yansıyan fiyat artışlarının hem de elektrik kesintilerinin haberleri gelmeye devam ediyor. Uzmanların özellikle Aralık, Ocak ve Şubat aylarını işaret ettiği kriz döneminde pek çok ülkede uzun süreli doğalgaz ve elektrik kesintileri bekleniyor.

Küresel enerji krizinin çıkış noktalarını, nedenlerini ve olası sonuçlarını sizler için araştırdık.

Küresel enerji krizinin nedenleri

- Küresel enerji krizine yol açan etkenlerin en başında iklim değişikliği geliyor.
- Çevreci politikaların güç kazanmasıyla birlikte Avrupa’nın genelinde rüzgâr ve güneş gibi enerji kaynaklarına yatırım önceliklendirilirken, nükleer santraller kapatılmış ve kömür kullanımı azaltılmış olsa bile, tüm dünyada etkisini gösteren kuraklık, sel, aşırı sıcak gibi felaketler hidroelektrik ve rüzgâr santrallerindeki üretimi ciddi bir şekilde etkiliyor. Buradan doğan açık, doğalgaz ve kömürle kapatılmaya çalışılıyor ve böylece doğalgaza ve kömüre olan talep de artıyor.
- Pandeminin etkisini azaltmasına bağlı olarak ekonomik büyümenin hız kazanması ve sanayi üretiminin artması doğalgaza olan talebi de yükseltiyor.
- Geçen kışın soğuk geçmesi ve evden çalışmanın yaygınlaşması ile birlikte evlerde kullanılan doğalgaz miktarının artması da doğalgaza olan talebi yükseltti ve yükseltmeye devam edecek gibi gözüküyor.
- Avrupa’daki yeraltı doğalgaz depoları son 5 yılın en düşük seviyesinde. Kömür fiyatları ise karbon vergisi fiyatlarındaki artış ile ayrı bir çıkmaza sürükleniyor.
- Çin başta olmak üzere, dünya üretiminin ciddi bir kısmını üstlenmiş ülkelerin enerji üretiminde sıkıntı yaşaması fiyatların artmasındaki ayrı bir etken olarak görülüyor.

Dünya ülkelerinde genel durum

Çin'in kömür tedarikinde yaşadığı sıkıntılar elektrik üretimini etkiliyor ve enerji talebine karşı arzın yetersiz kalması üretimde ciddi sıkıntılar ve aksamalar yaşanmasına neden oluyor. Çin'de sanayinin sekteye uğraması ise küresel boyutta bir etki yaratıyor.

İngiltere'de tam karbon emisyon oranlarının düşürülmesi, fosil yakıtlara sınırlama getirilerek yenilenebilir enerji sektörünün genişlemesi gibi belli başlıklar gündeme alınmışken, ülke dünyayı etkileyen doğalgaz kriziyle karşı karşıya kaldı ve bununla bağlantılı olarak kısa vadeli elektrik fiyatları bir ara normal seviyesinin 10 katına kadar çıktı. Gübre üreticileri şimdiden kesintiye gittiği için halihazırda yükselen küresel gıda fiyatlarının daha da artması bekleniyor.

Norveç, AB'den gelen talep nedeniyle adeta kendi doğalgazını kullanamaz hale geldi. Ülke, beklenenden daha az gaz üretirken, ABD'de ise petrol şirketleri yeni kuyu yatırımı yapmaktan kaçınıyor.

Avrupa'da gaz fiyatları 2021'de 2020 yılına göre yüzde 500 artarken, kömür fiyatı ise 2011 yılından beri en yüksek seviyede seyrediyor. Avrupa'nın en büyük gaz ithalatçısı Rusya'nın gaz ithalat oranını azaltması ve LNG* gazlaştırma terminallerinin üretimlerine ara vermesi de fiyatların artmasında etkili oluyor. Bununla birlikte Rusya Çin'e doğalgaz işleme tesisi açtı ve bunun dünyanın en büyük doğalgaz rafinerisi olması bekleniyor.

Lübnan'da ekonomik kriz sebebiyle petrol bulunmuyor ve elektrik kesintileri tüm ülke çapında bir rutin haline almaya başladı.

Avrupa'da doğalgaz fiyatlarındaki artış Ekim ayında rekor seviyelere ulaştı. Avrupa Sendikalar Konfederasyonu'nun (EUTC) Eylül ayında yaptığı açıklamaya göre, Avrupa genelinde 2,7 milyon insan bir işte çalıştıkları halde evlerini gerektiği gibi ısıtamıyor. Artış nedeniyle şimdiye kadar 20 AB ülkesinde dar gelirli haneler için vergi indirim ve mali yardım kararı alındı. Tüm bunlar sonucunda Avrupa'da bazı enerji şirketleri iflasa sürüklenirken, Çin'de bazı üretici fabrikalar ise üretime ara verdi. Bu durumun pek çok alanda her türlü malın temininde eksiklikler yaşanmasına yol açabileceği tahmin ediliyor.

Diğer taraftan Paris İklim Anlaşması'nın "yeşil ekonomi" hedefi kapsamında, karbon oranlarının azaltılması için termik santrallere ve fosil yakıtlara getirilen kısıtlamalar, petrol fiyatlarının yüzde 60 oranında yükselmesine neden oldu.

Enerji krizi Türkiye'yi nasıl etkiliyor?

Doğalgazının neredeyse tamamını ithal eden Türkiye'de Ekim ayında sanayide ve elektrik üretiminde kullanılan doğalgaza yüzde 15 zam yapıldı. Konut tarifeleri sabit kalsa da uzmanlara göre sanayi ve elektrik santrallerine getirilen bu doğalgaz zammı tüketicilere doğrudan artan elektrik faturaları şeklinde yansiyacak gibi görünüyor.

Türkiye ihtiyacını karşılayamadığı durumlarda LNG alımı gerçekleştiriyor. Bu kış da LNG alması beklenen Türkiye'de son dönemde doğalgaz, elektrik ve akaryakıtta gelen peş peşe zamlarla birlikte bir de LNG fiyatlarının enerji faturalarına yansımalarından korkuluyor.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez'in "30 yıldır bu sektörün içindeyim. Böylesini görmedim." şeklinde tanımladığı küresel enerji krizinin Türkiye'ye yansımada gaz alım maliyetinin yüzde 30-35 artması bekleniyor.

Uzmanlara göre evlere verilen doğalgazda kesintiler yaşanması beklenmiyor ancak doğalgaz ile çalışan santrallerin zora girmesi durumunda elektrik kesintileri yaşanabileceği ifade ediliyor. Devletin artan gaz maliyetlerinin ne kadarını vatandaşa yansıtacağı ise henüz bilinmiyor.

Farklı görüşler

Küresel enerji krizine dair pek çok farklı görüş de ortaya atılıyor. Kimi uzmanlar Avrupa'daki enerji krizini yeşil politikaların bir sonucu olarak görürken kimileri de Asya ve Avrupa'da baş gösteren enerji krizinin emisyon azaltma çabalarını riske attığını ve bu yüzden de karbon nötr bir dünyanın hayal olduğunu düşünüyor.

Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) verilerine göre, yüksek gaz fiyatları Avrupa'da elektrik üretiminde gazdan kömüre geçişi hızlandırdı ve hızlandırmaya da devam ediyor. Kimi ülkeler iklim kriziyle mücadelede olumlu bir katkısı olmayan ve aksine krizi tetikleyen nükleer enerjinin "iklim krizine karşı etkili olduğunu" savunuyor.

AB Komisyonu'nun İş ve Sosyal Haklar Vekili Nicolas Schmit, Avrupa'da enerji yoksulluğunun artabileceğini ve bu konuda adım atmanın ise ulusal hükümetlere düştüğünü ifade ediyor.

**Doğalgazın yeterli gelmediği ya da taşınmadığı durumlarda doğalgazın belli bir soğutma işleminin ardından sıvı hale dönüştürülmesi ile elde edilen gaz çeşididir.*

